

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA 3 (P3)

PUDUNGWANA 2012

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 100

Memorandamo ona o na le maqephe a 11.

KAROLO YA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQQOQO (PTP)

Makgetha a ho Lekanyetsa	Kgato ya 7 Phihlello e babatsehang	Kgato ya 6 Phihlello e kgabane	Kgato ya 5 Phihlello e ntle	Kgato ya 4 Phihlello e mahareng	Kgato ya 3 Phihlello e foofo	Kgato ya 2 Phihlello e karlwana feela	Kgato ya 1 Ha ho phihlello
	80% – 100%	70% – 79%	60% – 69%	50 – 59%	40 – 49%	30 – 39%	0 – 29%
MORALO + DIKAHARE/ DIFUPERWENG Matshwao: [32]	-Dikahare ke tse kgabane, mehopolo ke ya boiqapelo, e tebileng mme e tsosa tjantjelo, e a kgodisa. -Moralo le/kapa mo(me) kgwanitsi di hlahisitse moqoqo o motie.	-Dikahare ke tse kgabane, mehopolo ke ya boiqapelo, e tebileng mme e tsosa tjantjelo, e a kgodisa. -Moralo le/kapa mo(me) kgwanitsi di hlahisitse moqoqo o kgabane.	-Dikahare di ntle, di momahane hantle; mehopolo e tsosa tjantjelo, e a kgodisa. -Moralo le/kapa mo(me) kgwanitsi di hlahisitse moqoqo o kgabane.	-Dikahare tse loketseng, tse mahareng ise momahane ho lekaneng; mehopolo e a thahaselisa, boiqapeloo bo mahareng.	-Dikahare di foofo feela, momahano ha e ntle; mehopolo boholo e a amohelheha; boiqapeloo bo a haella. -Moralo le/kapa mo(me) kgwanitsi di hlahisitse moqoqo o foofo feela.	-Dikahare ha di a tlaka ka naako tsohle; mehopolo e sang mekae, e a iphatsaka. -Moqoqo o ntse o sa amoheleha kgatong ya PTP, le ha o radiwe; ha o a bopera hantle.	-Dikahare boholo di tswile lekotse; ha ho momahano; mehopolo e kgathatsa matla, e a phetakwa. -Moralo kapamekgwanitsi e a haella; moqoqo o bopive ka tselaa e sa kgahliseng.
32	26 – 32	22½ – 25½	19½ – 22	16 – 19	13 – 15½	10 – 12½	0 – 9½
PUO, SETAELE LE TEKOLOBOTJHA Matshwao: [12]	-Kelehioko e sedi ya matta a puo; puo (le ya bonono) le matshwao di sebediswa ka tsela e babatsehang; kgetho ya mantswe e a babatsehang; setaele sehalo le rejisetara di loketse sehlooho. -Moqopo ha o na diphosoo kaha o lekotswe boijha ho hiaola diphosoo ka hohlehojie.	-Kelehioko e sedi ya matta a puo; puo le matshwao a puo di boholo di ntle; mantswe a kgethilweng ke a loketseng tema; setaele sehalo le rejisetara di loketse sehlooho. -Moqoqo o na le diphosoo tse mmalwa kaha o lekotswe boijha ho hlaola diphosoo.	-Ho na le bopati ba kelohioko e sedi ya puo; puo le matshwao a puo di boholo di ntle; mantswe a kgethilweng ke a loketseng tema; setaele sehalo le rejisetara di loketse sehlooho.	-O bontsha kelohioko e mahareng ya matla a puo; puo ya hae e bonolo. Matshwao a puo a lekane, kgetho ya mantswe ke e mahareng; setaele sehalo le rejisetara di tsamaellana le sehlooho.	-O bontsha kelohioko e mahareng ya matla a puo e foofo; puo ya hae e bonolo. Matshwao a puo a lekane, kgetho ya mantswe ke e mahareng; setaele sehalo le rejisetara di tsamaellana le sehlooho.	-Kelehioko e sedi ya puo e foofo, tshebediso ya matshwao a puo di fosahetse; kgetho ya mantswe e a haella; setaele, sehalo le rejisetara ha di a nepahala; setaele, sehalo le rejisetara ha di a nepahala.	-Puo le tshebediso ya matshwao a puo di fosahetse; kgetho ya mantswe e a haella; setaele, sehalo le rejisetara ha di a nepahala.
12	11 – 12	9 – 10	7½ – 8	6 – 7	5 – 5½	4 – 4½	0 – 3½
SEBOPHEHO DIRATSWANA, SELELEKELA, QETELO le BOLELELE Matshwao: [6]	-Diratswana di a babatseha, di hokahane ka tsela e hlakileng ka dinako tsohle.	-Diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng, di hokahane mmee di a utiyahala.	-Diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng, di hokahane ka tsela e hlakileng boholo ba nako.	-Diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng, di hokahane mmee di a utiyahala.	-Diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng, di hokahane mmee di a utiyahala.	-Diratswana le qetelo di bopilwe ka tsela e mahareng, di dumellana le mosebetsi.	-Mongolo o molokoloko (ha ho diratswana) kapa diratswana di haella haholo.
6	5 – 6	4½	4	3 – 3½	2½	2	0 – 1½

Dirupeweng tsa memorandamo ona di se sebediswe ntle ho tumello

Phetla

Ditaelo ho motshwayi

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka seholooho se le SENG feela karolong e nngwe le e nngwe.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya dikarabo. Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.

Ela hoko:

Motshwayi a hlokomeli hore tataiso ya dikahare e fanweng memorandamong ha se yona feela eo mohlahlobuwa a ka e hlahisang, motshwayi a ele hloko hore mohlahlobuwa a ka nna a hlaha seholooho seo ka mahlakore a fapaneng. Mohlala, moo seholooho se halositsweng e le sa tlhaloso, mohlahlobuwa a ka nna a se hlaha ka lehlakoreng la moqoqo wa phetelo. Ka kakaretso, dikahare di laolwa ke mohopolo wa boiqapelo wa mohlahlobuwa o qholoditsweng ke seholooho kapa setswantsho. Batshwayi ba etse tse latelang ha ba tshwaya. Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe motfuta wa phoso ka thoko ka tsela e latelang mme batshwayi ba sebedise matshwao a latelang:

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema:

- / bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arohana;
 → + bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
 mn bakeng sa mongolo (orthography) o fosahetseng;
 mp bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
 mt bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswe letshwao moo le sa hlokeheng teng;
 p bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amohelleheng kapa eo e seng ya setlwaedi;
 λ bakeng sa lenswe kapa karolvana ya lenswe le/e silweng pakeng tsa mantswe a mang;
 // bakeng sa ho qala serratswana se setjha.

Senotolo se sebediswang bakeng sa ho aba matshwao:

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotolo
Dikahare/Moralo	32	DM =
Puo/Setaaele/Tekolobojha	12	PST =
Sebopoho	6	Seb =
Matshwao ohle	50	

NSC – Memorandamo

KAROLO YA A: MOQOQO

POTSO YA 1

- 1.1 **Pale eo nke keng ka e lebala lekgale.** Moqoqo wa phetelo. (Narrative)
- Moqoqong ona ho phetwa pale.
  - Mongodi o bopa setshwantsho ka tshebediso ya mantswe a hae.
  - O ka ngolwa ka ho hlaha lehlakoreng lefe kapa lefe.
  - Hangata moqoqo wa phetelo o ngolwa lekgatheng le fetileng.
  - Pale e lokela ho ba ketane ya diketsahalo mme e be diketsahalo tse kgolwehang leha di thehilwe hodima kgopolotaba.
  - Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
    - sesosa sa diketsahalo paleng eo.
    - diketsahalo tse ikgethang, tse etsang hore pale e se ke ya lebaleha.
- [50]
- 1.2 **Kotlo e boima ho batlodi ba molao ke yona feela tharollo dikotsing tsa mebileng.** Moqoqo wa kgang. (Argumentative)
- Moqoqong ona mohlahlobuwa o lokela ho bontsha ntihakemo hodima lehlakore leo a le kgethileng.
  - O lokela ho hlaha lehlakore le ho le ntshetsa pele a le tshehetse.
  - Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
    - dikotlo tsa ditlolo tsa melao mebileng ya naha.
    - ditlolo tsa melao ya tsela le ditlamorao tsa tsona.
- [50]
- 1.3 **Tsa re senyetsa mokete tseo dinokwane.** Moqoqo o hlilosang kapa wa phetelo. (Descriptive/Narrative)
- Moqoqong ona ho hliloswa kapa ho phetwa se seng se itseng se jwalo ka ketsahalo. Ho ka phetwa ditaba ka tsela e hlilosang.
  - Moqoqo o ka ngolwa o le lekgatheng lefetile.
  - O ka ngolwa ho hlaha lehlakoreng lefe kapa lefe.
  - Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
    - tlhaloso ya se ileng sa etsahala ya kamoo mokete o neng o tsamaya kateng.
    - tlhaloso ya kamoo dinokwane di ileng tsa itshohloomsa kateng.
    - tlhaloso ya kamoo mokete o ileng wa ba sulafalla kateng.
- [50]
- 1.4 **Botle le bobo ba diselefounu.** Moqoqo o sa nkeng lehlakore. (Discursive)
- Moqoqong ona mohlahlobuwa o tadima mahlakore a taba (kgang) ka bobedi.
  - Ha a kgethe lehlakore le le leng la taba.
  - Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
    - tshebediso ya diselefounu ka kakaretso.
    - melemo kapa dintle tsa diselefounu. A tshehetse ka mehlala e fapaneng.
    - bobo kapa dimpe tsa diselefounu. A tshehetse ka mehlala e fapaneng.
- [50]

NSC – Memorandamo

1.5 ***Tharollo tshebedisong e mpe ya dithethefatsi baithuting. Moqoqo wa boimamelo.* (Reflective)**

- Moqoqong ona wa boimamelo ho tebiswa mehopolo ka ntlha e itseng.
- O ka ngolwa ka ho hlaha lehlakoreng lefe kapa lefe.
- Maikutlo a na le seabo se seholo mofuteng ona.
- Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
  - mefuta ya dithethefatsi eo a qoqang ka yona.
  - ditsela tse fapaneng tseo di sebediswang ka tsona.
  - ditsela tse fapaneng tsa ho tlisa tharollo.

Ela hloko: Moqoqo ona o itshetlehile hodima ditharollo.

[50]

1.6.1– **Tadima setshwantsho**

- 1.6.3
- Meqoqong ena mohlahlobuwa o sheba setshwantsho mme a hlalose kapa a phete ka seo a se bonang, ho dumella mmadi ho itemohela sehlooho se hlaloswang kapa seo a phetang ka sona ka tsela e hlakileng.
  - Meqoqo ena e ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe.
  - Dikahare di tla laolwa ke mehopolo ya boiqapelo eo mohlahlobuwa a e totobatsang setshwantshong ka seng.

[50]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A:

50

KAROLO YA B: RUBURIKI YA HO LEKANYETSASA TEMA YA KGOKAHANO E TELELE (PTP)

Phihello:	Khouto ya 7 Babatseha 80 – 100%	Khouto ya 6 Kgabane 70 – 79%	Khouto ya 5 Ntle 60 – 69%	Ya Khouto ya 4 Mahareng 50 – 59%	Khouto ya 3 E Foofo 40 – 49%	Khouto ya 2 E Karolwana feela 30 – 39%	Khouto ya 1 Ha ho phihello 0 – 29%
DIKAHARE MORALO LE SEBOPHEHO	<ul style="list-style-type: none"> -Tsebo e babatsehang ya ditlhokoisa tema. -Bongodi bo taolong, o tsepamisa maikutto, o kahohlehole, ha a kgelohe. -Dikahare le mehopolo di momahane ka ho pheithahala, dintlha di hlahisitswe ka bottalo, dintlha di tshehetsha seholoo. -Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitsse tema e tshehetsha seholoo. -Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitsse tema e tshehetsha seholoo. -Sebopheho se nepahetse ka hohlehole. 	<ul style="list-style-type: none"> -O na le tsebo e kgabane haholo ya ditlhokoisa tema. -Ho ngola: o tsepamisa maikutto, o a kgelohe hanyane. -Momahano ya dikahare le mehopolo ke e kgabane, dintlha di tshehetsha seholoo. -Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitsse tema e tshehetsha seholoo. -Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitsse tema e tshehetsha seholoo. -O sebedisitse melao e amehang ya sebopheho ka bogabane, bo bohang. -O sebedisitse melao e amehang ya sebopheho ka bogabane. 	<ul style="list-style-type: none"> -Tsebo e ntle ya ditlhokoisa tema. -Ho ngola: o tsepamisa maikutto, o a kgelohe. -Dikahare le mehopolo boholo di momahane hantle; dintlha di ngata mme boholo di tshehetsha seholoo. -Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitsse tema e tshehetsha seholoo. -Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitsse tema e tshehetsha seholoo. -O sebedisitse melao e loketseng ya sebopheho ka kutlwisiso e mahareng feela. 	<ul style="list-style-type: none"> -Tsebo e mahareng ya ditlhokoisa tema. -Ho ngola: o mahareng, ho kgeloha ho hangata, empa ha a thunthetse moeletlo wa tema. -Momahano e mahareng ya dikahare le mehopolo le mehopolo, dintlha tseng di ishehetsha seholoo. -Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitsse tema e tshehetsha seholoo. -Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitsse tema e tshehetsha seholoo. -O sebedisitse melao e loketseng ya sebopheho ka kutlwisiso e mahareng feela. 	<ul style="list-style-type: none"> -Tsebo e foofo ya ditlhokoisa tema; karabelo ya hae temeng e bontsha tsepamiso e foofo. -Ho ngola: ho kgeloha ho hongata, moeletlo ha o a hiaka ngeng tse ding. -Ho ngola: ho kgeloha ho hongatangata, moeletlo ha o a hiaka ngeng tse ding. -Ha se ka nako tsolie dikahare le mehopolo di momahane, dintlha tshehetsha seholoo. -Ha se ka nako tsolie dikahare le mehopolo di mmalwa feela. -O na le tsebo e foofo ya melao ya sebopheho o sillie dintlha tsabohlokwa. 	<ul style="list-style-type: none"> -Tsebo ya motheo feela ya ditlhokoisa tema. Karabelo ya hae temeng e bontsha Kgaello ya ho tsepamiso ya maikutto e fokolang haholo. -Ho ngola: o tswa lekoteng haholo; moeletlo ha o a hiaka ngata. -Ha ho na momahano ya dikahare le mehopolo menpolo; dintlha tse tshehetsha seholoo di mmalwa haholo. -Moralo leikapa mekgwaritso di fokolang, nhelano ya tema e fokolang. -Ha a lekana bakeng sa PTP le ha ho na le bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso; tema ha e bohehe. -O sebedisitse melao ya sebopheho ka bofokodi – o sillie dintlha tsabohlokwa. 	<ul style="list-style-type: none"> -Ha a na tsebo ya ditlhokoisa tema; Karabelo ya hae temeng e bontsha tsepamiso ya maikutto e fokolang haholo. -Ho ngola: o tswa lekoteng haholo; moeletlo ha o a hiaka ngata. -Ha ho na momahano ya dikahare le mehopolo menpolo; dintlha tse tshehetsha seholoo di mmalwa haholo. -Moralo leikapa mekgwaritso di fokolang, nhelano ya tema e fokolang. -Ha a sebedisitse melao e hlokehlang ya sebopheho.
Mashwao: [20]							
20	16 – 20	14 – 15½	12 – 13½	10 – 11½	8 – 9½	6 – 7½	0 – 5½
PUO, SETAELI LE TEKOLOBOTJHA	<ul style="list-style-type: none"> -Puo e nepahetse, tema e lohlive ka tsela e babatsehang. -Tlotontswe e sebedisitse ka bogabane ho lokela, mmadi le maemo. -Setaeli, sehalo le rejisetara ke tse loketseng. -Tema ha e na diphosoe ka ha e lekotswe botjha ho di hlaola ka hohlehole. -Bolelele bo nepahetse ka hohlehole. 	<ul style="list-style-type: none"> -Tema e bopilwe ka bogabane. -Tlotontswe e sebedisitse ka bogabane ho lokela, mmadi le maemo. -Setaeli, sehalo le rejisetara di sebedisitse ka bogabane mme di loketswe ditlhokoisa tema. -Tema boholo ha e na diphosoe ka ha e lekotswe botjha ho di hlaola. -Bolelele bo nepahetse. 	<ul style="list-style-type: none"> -Tema e bopilwe ka hantle mme e baletsha ha bonolo. -Tlotontswe ke e ntle e loketseng sepho, mmadi le maemo. -Setaeli, sehalo le rejisetara boholo di ntle. -Tema e na le diphosoe tse mmalwa ka ha e lekotswe botjha ho di hlaola. -Bolelele bo nepahetse. 	<ul style="list-style-type: none"> -Tema e bopilwe ka tsela foofo feela; Diphosoe di ngata. -Tlotontswe e a haella, e foofo mme ha e a lokela sepho, mmadi le maemo. -Ho na le ho kgao-kgaoha ha setaeli, sehalo le rejisetara ha di a nepahetse. -Diphosoe di ngata leha. -Ho na le diphosoe tse ngatanyana leha tema e lekotswe botjha ho di hlaola. -Bolelele bo nepahetse. 	<ul style="list-style-type: none"> -Tema e bopilwe ka tsela foofo feela; Diphosoe di ngata. -Tlotontswe e a haella, e foofo mme ha e a lokela sepho, mmadi le maemo. -Setaeli, sehalo le rejisetara ha di a nepahetse. -Tema e tletsediphosoe leha e lekotswe bothja ho di hlaola. -Bolelele bo batla e le telelele/kgutshwane hanolo. 	<ul style="list-style-type: none"> -Tema e bopilwe ka tsela foofo feela; Diphosoe di ngata. -Tlotontswe e a haella, e foofo mme ha e a lokela sepho, mmadi le maemo. -Setaeli, sehalo le rejisetara ha di a nepahetse. -Tema e tletsediphosoe leha e lekotswe bothja ho di hlaola. -Bolelele bo batla e le telelele/kgutshwane hanolo. 	<ul style="list-style-type: none"> -Tema e bopilwe ka tsela foofo feela; Diphosoe di ngata. -Tlotontswe e a haella, e foofo mme ha e a lokela sepho, mmadi le maemo. -Setaeli, sehalo le rejisetara ha di a nepahetse. -Tema e tletsediphosoe leha e lekotswe bothja ho di hlaola. -Bolelele bo batla e le telelele/kgutshwane hanolo.
Mashwao: [10]	8 – 10	7 – 7½	6 – 6½	5 – 5½	4 – 4½	3 – 3½	0 – 2½

Difuperweng Isa memorandamo ona di se sebedisitse ntle ho tumello

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELE

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema:

Batshwayi ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lenseswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka thoko ka tsela e latelang mme batshwayi ba sebedise matshwao a latelang:

- / bakeng sa ho arola manswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arohana;
- + bakeng sa ho kopanya manswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn bakeng sa mongolo (orthography) o fosahetseng;
- mp bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswe letshwao moo le sa hiokeheng teng;
- p bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amcheliheng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- λ bakeng sa lenseswe kapa karolwana ya lenseswe le/e siilweng pakeng tsa mantswa a mang;
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha.

Senotolo se sebediswang bakeng sa ho aba matshwao:

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotolo
Dikahare/Moralo/Sebopoho Puo/Setaele/Tekolobotjha	20 10	DMS = PST =
Matshwao ohle	30	

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELELE**POTSO YA 2****2.1 Lengolo la setswallie**

- Aterese e be nngwe, ya mongodi, e ngolwe bohareng ba leqephe.
- Aterese e ngolwe ka mokgwa wa boloko, e latelwe ke mohla.
- Tlola mola ka mora mohla.
- Matshwao a puo a se sebediswe atereseng. Ntle le ha ho sebediswa lebokose la poso: P.O.Box.
- Tumediso e ngolwe ka letsohong le letshehadi, mohlala, Ntate, Dineo, jj.
- Seratswana sa selelekela se be sekgutshwane.
- Mmele o arolwe diratswana, ho sebediswe matshwao a puo ka nepo.
- Qetelo ya lengolo e be e kgutshwane; mohlala: Ke nna, Wa thaka
- Puo le rejistara e be tse loketseng.

[30]

2.2 Puisano (dayaloko)

- Puisano pakeng tsa baithuti ba babedi bao e leng metswallie
  - puisano e lokela ho ikgetha ka matshwao a yona.
  - puisano e ngolwa ka mehla e le ho puo ya mmui, matshwao a di a bulwa di a kwalwa ha a sebediswe.
  - lebitso la sebui le ngolwe ka letsohong le letshehadi la leqephe le bile le latelwa ke letshwao la kgutlopedi.
  - puisano e lokela ho toba taba.
- Ditaba e be tse amanang le sehlooho.
- Polelo ka nngwe e lokela ho arabela seo ho buisanwang ka sona.
- Puo le rejistara e be tse loketseng.

[30]

2.3 Atikele

- Sehlooho se hlake se ngolwe ka mongolo o motenya.
- Lebitso la mongodi le ngolwe ka hodimo seratswaneng sa pele.
- Ditaba di arolwe ka diratswana tse kgutshwanyane ka dikholomo.
- Tema ya atekete e arolwa ka dikholomo ho etsa hore e balehe ha bobebi. Ditaba di hlahiswa ka sebopheho sa diratswana, tseo hangata di nang le selelekela, kgolo (mmele) le qetelo.
- Diatikele di ngolwa ho hla ha lehlakoreng la mmuuwa.
- Tshebediso ya mabitso a batho e eketsa bonneta ba taba tseo ho buwang ka tsona. E ngolwe ka lekgathe la jwale.

[30]

2.4 Boroutjhara

- Ke tsela ya ho tsebahatsa sehlahiswa. E bontshwa leqepheng le leholo le sephara.
- E botjwa ka bonono le ka tsela e kgahleng. Puo ke e hlakileng, e hohelang, e mathemalodi.
- Dintlhha tsohle di hlahiswa di felletse. Ho elwa hloko bao boroutjhara e ba reretsweng.
- Lebitso la sebapatswa, theko, melemo, dintlhha tsa tshehetso di lokela ho hlahella.
- Dintlhha tsa ka moo ho fumanwang baokamedi ha ho hlokeha.
- Dikahare e be tse tsebahatsang kgwebo/ lebenkele tseo bareki ba ka di fumanang.

[30]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B:

30

KAROLO YAC: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO E KGUTSHWANE (PTP)

Phihello:	Khouto ya 7 Babatseha 80 – 100%	Khouto ya 6 Kgabane 70 – 79%	Khouto ya 5 Ntle 60 – 69%	Khouto ya 4 Mahareng 50 – 59%	Khouto ya 3 E Foofo 40 – 49%	Khouto ya 2 E Karolvana feela 30 – 39%	Khouto ya 1 Ha ho phihello 0 – 29%
DIKAHARE MORALO LE SEBOPEHO	<ul style="list-style-type: none"> - Tsobo e babatsehang ya ditlhoko tsu tema. - Bongodi bo taolong, o tsepamisa malkutlo, o a kahohlehole, ha a kgelohe. - Dikahare le mehopolodi momahane ka ho phethaahala, dintla di hlahisitswe ka bottalo, dinthana di ishehetse seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - O sebedisitse metao e hlokehang ya sebopoho boheng. - O sebedisitse metao e amehang ya sebopoho ka bogkabane. - Sebopoho se nepahetse ka hohlehole. 	<ul style="list-style-type: none"> - O na le tsebo e kgabane haholo ho ya ditlhoko tsu tema. - Ho ngola: o tsepamisa malkutlo, o a kgelohe hongata, empa o a kgelohe. - Dikahare le mehopoloboholo di momahane hantle, dintla di ngatamme boholo di tshehetse seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - O sebedisitse metao e loketseng ya sebopoho ka kuthwisiso e mahareng feela. - Sebopoho se nepahetse ka hohlehole. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tsobo e ntle ya ditlhoko tsu tema. - Ho ngola: o tsepamisa malkutlo, o a kgelohe hongata, empa ha a thuntheise moelio wa tema. - Momahano e mahareng ya dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - O sebedisitse metao e loketseng ya sebopoho ka kuthwisiso e mahareng feela. - Sebopoho se nepahetse ka hohlehole. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tsobo e mahareng ya ditlhoko tsu tema. - Ho ngola: o tsepamisa malkutlo, o a kgelohe hongata, empa ha a thuntheise moelio wa tema. - Momahano e mahareng ya dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - O sebedisitse metao e loketseng ya sebopoho ka kuthwisiso e mahareng feela. - Sebopoho se nepahetse ka hohlehole. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tsobo e foofoya ditlhoko tsu tema; karabelo ya hae temeng e bontsha tsepamiso ya malikutlo e fokolang haholo. - Ho ngola: o tsowa lekoteng haholo; moelio ha o a hlaka nqa tse ngata. - Ha a na momahano ya dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha se ka nako tsophile dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - O na le tsebo e foofoya melao ya sebopoho ka bohlokwya. - O sillie dintla tsabohlokwya. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tsobo e foofoya ditlhoko tsu tema; karabelo ya hae temeng e bontsha tsepamiso ya ho tsepamiso ya malikutlo e fokolang haholo. - Ho ngola: o tsowa lekoteng haholo; moelio ha o a hlaka nqa tse ngata. - Ha a ho na momahano ya dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha se ka nako tsophile dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha a lekana bakeng sa PTP le ha ho na le bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso; tema ha e bolnehe. - O sebedisitse metao ya sebopoho ka bofokodi – o sillie dintla tsabohlokwya. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ha a na tsebo ya ditlhoko tsu tema; Karabelo ya hae temeng e bontsha tsepamiso ya malikutlo e fokolang haholo. - Ho ngola: o tsowa lekoteng haholo; moelio ha o a hlaka nqa tse ngata. - Ha a ho na momahano ya dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha se ka nako tsophile dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha a lekana bakeng sa PTP le ha ho na le bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso; tema ha e bolnehe. - O sebedisitse metao ya sebopoho ka bofokodi – o sillie dintla tsabohlokwya.
Matshwao: [13]	<ul style="list-style-type: none"> - Puo e nepahetse tema e lohilwae ka tsela e babatsehang. - Tlottontswe e sebedisitse ka bohgabane ho lokela, mmadi le maemo. - Setae, sehalo le rejisetara ke tse loketseng. - Tema ha e ntlidiphoso ka ha e lekotswe botjha ho di hiaola. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tema e bopilwe ka bohgabane. - Tlottontswe e sebedisitse ka bohgabane ho lokela, mmadi le maemo. - Setae, sehalo le rejisetara di sebedisitse ka bohgabane mme di loketse ditlhoko tsu tema. - Tema boholo ha e ntlidiphoso ka ha e lekotswe botjha ho di hiaola. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tema e bopilwe ka hante mme e baleha ha bonolo. - Tlottontswe ke e ntlidiphoso, sepho, mmadi le maemo. - Setae, sehalo le rejisetara boholo di ntle. - Tema na le diphoso tse mmalwa ka ha e lekotswe botjha no di hiaola. - Bolelele bo nepahetse. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tema e bopilwe ka tsela e mahareng feela; Diphoso di phallo ya mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Tlottontswe ke e mahareng feela bakeng sa sepho, mmadi le maemo. - Setae, sehalo le rejisetara di mmalwa ka ha e lekotswe botjha no di hiaola. - Tema boholo ha e ntlidiphoso ka ha e lekotswe botjha ho di hiaola. - Bolelele bo nepahetse. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tema e bopilwe ka tsela foofoya ditlhoko tsu tema; Karabelo ya hae temeng e bontsha tsepamiso ya malikutlo e fokolang haholo. - Ho ngola: o tsowa lekoteng haholo; moelio ha o a hlaka nqa tse ngata. - Ha a na momahano ya dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha se ka nako tsophile dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha a lekana bakeng sa PTP le ha ho na le bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso; tema ha e bolnehe. - O sebedisitse metao ya sebopoho ka bofokodi – o sillie dintla tsabohlokwya. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tema e bopilwe ka tsela foofoya ditlhoko tsu tema; Karabelo ya hae temeng e bontsha tsepamiso ya malikutlo e fokolang haholo. - Ho ngola: o tsowa lekoteng haholo; moelio ha o a hlaka nqa tse ngata. - Ha a ho na momahano ya dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha se ka nako tsophile dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha a lekana bakeng sa PTP le ha ho na le bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso; tema ha e bolnehe. - O sebedisitse metao ya sebopoho ka bofokodi – o sillie dintla tsabohlokwya. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tema e bopilwe ka tsela foofoya ditlhoko tsu tema; Karabelo ya hae temeng e bontsha tsepamiso ya malikutlo e fokolang haholo. - Ho ngola: o tsowa lekoteng haholo; moelio ha o a hlaka nqa tse ngata. - Ha a ho na momahano ya dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha se ka nako tsophile dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha a lekana bakeng sa PTP le ha ho na le bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso; tema ha e bolnehe. - O sebedisitse metao ya sebopoho ka bofokodi – o sillie dintla tsabohlokwya.
PUO, SETAEL LE TEKOLOBOTJHA	<ul style="list-style-type: none"> - Puo e nepahetse tema e lohilwae ka tsela e babatsehang. - Tlottontswe e sebedisitse ka bohgabane ho lokela, mmadi le maemo. - Setae, sehalo le rejisetara ke tse loketseng. - Tema ha e ntlidiphoso ka ha e lekotswe botjha ho di hiaola. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tema e bopilwe ka bohgabane. - Tlottontswe e sebedisitse ka bohgabane ho lokela, mmadi le maemo. - Setae, sehalo le rejisetara di sebedisitse ka bohgabane mme di loketse ditlhoko tsu tema. - Tema boholo ha e ntlidiphoso ka ha e lekotswe botjha ho di hiaola. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tema e bopilwe ka hante mme e baleha ha bonolo. - Tlottontswe ke e ntlidiphoso, sepho, mmadi le maemo. - Setae, sehalo le rejisetara boholo di ntle. - Tema na le diphoso tse mmalwa ka ha e lekotswe botjha no di hiaola. - Bolelele bo nepahetse. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tema e bopilwe ka tsela foofoya ditlhoko tsu tema; Karabelo ya hae temeng e bontsha tsepamiso ya malikutlo e fokolang haholo. - Ho ngola: o tsowa lekoteng haholo; moelio ha o a hlaka nqa tse ngata. - Ha a na momahano ya dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha se ka nako tsophile dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha a lekana bakeng sa PTP le ha ho na le bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso; tema ha e bolnehe. - O sebedisitse metao ya sebopoho ka bofokodi – o sillie dintla tsabohlokwya. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tema e bopilwe ka tsela foofoya ditlhoko tsu tema; Karabelo ya hae temeng e bontsha tsepamiso ya malikutlo e fokolang haholo. - Ho ngola: o tsowa lekoteng haholo; moelio ha o a hlaka nqa tse ngata. - Ha a ho na momahano ya dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha se ka nako tsophile dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha a lekana bakeng sa PTP le ha ho na le bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso; tema ha e bolnehe. - O sebedisitse metao ya sebopoho ka bofokodi – o sillie dintla tsabohlokwya. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tema e bopilwe ka tsela foofoya ditlhoko tsu tema; Karabelo ya hae temeng e bontsha tsepamiso ya malikutlo e fokolang haholo. - Ho ngola: o tsowa lekoteng haholo; moelio ha o a hlaka nqa tse ngata. - Ha a ho na momahano ya dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha se ka nako tsophile dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha a lekana bakeng sa PTP le ha ho na le bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso; tema ha e bolnehe. - O sebedisitse metao ya sebopoho ka bofokodi – o sillie dintla tsabohlokwya. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tema e bopilwe ka tsela foofoya ditlhoko tsu tema; Karabelo ya hae temeng e bontsha tsepamiso ya malikutlo e fokolang haholo. - Ho ngola: o tsowa lekoteng haholo; moelio ha o a hlaka nqa tse ngata. - Ha a ho na momahano ya dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha se ka nako tsophile dikahare le mehopolole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe seholoo. - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitswe tema e ntle. - Ha a lekana bakeng sa PTP le ha ho na le bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso; tema ha e bolnehe. - O sebedisitse metao ya sebopoho ka bofokodi – o sillie dintla tsabohlokwya.
Matshwao: [7]	<ul style="list-style-type: none"> - Bolelele bo nepahetse. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bolelele bo nepahetse. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bolelele bo nepahetse. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bolelele bo nepahetse. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bolelele bo nepahetse. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bolelele bo nepahetse. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bolelele bo nepahetse.
7	6 – 7	5 – 5½	4½	3½ – 4	3	3	2½

Difupenweng tsa memorandamo ona di se sebedisitse ntle ho tunello

Phletta

KAROLO YA C: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE KGUTSHWANE

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema:

Batshwayi ba etse tse latelang ha ba tshwaya.

Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe motfuta wa phoso ka thoko ka tsela e latelang mme batshwayi ba sebedise matshwao a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arohana;
- ' + bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn bakeng sa mongolo (orthography) o fosahetseng;
- mp bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswe letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- p bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleheng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- λ bakeng sa lentswe kapa karolyana ya lenswe le/e siilweng pakeng tsa mantswe a mang;
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha.

Senotlo se sebediswang bakeng sa ho aba matshwao:

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlo
Dikahare/Moralo/Sebopoho Puo/Setaaie/Tekolobotjha	13 7	DMS = PST =
Matshwao ohe	20	

KAROLO YA C: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE KGUTSHWANE (PTP)**POTSO YA 3****3.1 Papatso**

- Moralo o totobatse ditaba.
- Papatso e lokela ho susumetsa moreki hore a reke sehlahiswa.
- E hlalose sehlahiswa ka tsela ya boiqapelo.
- Dikahare e be tse kgodisang hore moreki a reke sehlahiswa.
- Ho hlake hore e etseditswe bomang.
- E be le tlhahisolededing e mabapi le tefello ya se bapatswang, moo e ka fumanwang teng.
- Ho hlake hore moreki o hokahaha jwang le monga sehlahiswa.
- Puo e be e susumetsang kapa e hlohlaleletsang.

[20]**3.2 Bukatsatsi kapa dayari**

- Moralo o totobatse ditaba.
- Ho ngolwe mohla/letsatsi e be ho latela ketsahalo.
- E ngolwe mothong wa pele.
- Ho sebedisa puo e bonolo.
- Sehalo se tsamaelane le diketsahalo tse ngolwang.

[20]**3.3 Ditshupiso**

- Ditshupiso e be tse bontshang hore o tla fihla jwang **Univesithing ya Lerothodi**.
- Ke tema e hlasisang ditshupiso ka ho hlaka.
- Ditshupiso di lokela ho hlaka.
- Ditshupiso di lokela ho tlaha Seteisheneng sa Mothusi ho fihla Univesithing ya Lerothodi.

[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C:
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA:

20
100